

«شاهنشاهی ساسانی»

کیان راد، حسین

کتاب «شاهنشاهی ساسانی» رویکردی کلی به تاریخ تمدن ساسانی دارد و نویسنده با تأکید بر واژه «تمدن» و اعتقادی به «تاریخ جامع»، تلاش می‌کند نظری جامع درباره جنبه‌های گوناگون تمدن این دوره ارائه دهد.

شاهنشاهی ساسانی

حسین کیان راد

شاهنشاهی ساسانی

تألیف: تورج دریایی

ترجمه: مرتضی ثاقب‌فر

ناشر: ققنوس، چاپ اول، 1383، 222 ص

شاهنشاهی ساسانی سومین کتاب از دکتر تورج دریایی، استاد دانشگاه ایالتی کالیفرنیا (فولتون)، است که در طول دو سال گذشته به فارسی ترجمه شده است. کتاب، رویکردی کلی به تاریخ تمدن ساسانی دارد و نویسنده با تأکید بر واژه «تمدن» و اعتقاد به «تاریخ جامع» تلاش می‌کند نظری جامع درباره جنبه‌های گوناگون تمدن این دوره ارائه دهد. وی معتقد است برای درک تاریخ یک قوم باید به تمام جنبه‌های آن همچون تاریخ، زبان، دین، جامعه و سیاست توجه کرد. فصل‌بندی‌های کتاب نیز به گونه‌ای است که همه این شاخه‌ها را دربرمی‌گیرد. تاریخ سیاسی، دین اقتصاد و سازمان اداری، جامعه، زبان و ادبیات موضوعاتی هستند که فصول پنج‌گانه کتاب به آنها می‌پردازد.

در فصل اول، تاریخ سیاسی ساسانیان به اختصار بیان شده است. در این فصل نویسنده با تأکید بر نکات تاریک و ابهام‌برانگیز عصر ساسانی مانند رابطه نهاد مذهب و قدرت سیاسی در دوران حکومت هر یک از پادشاهان ساسانی، سؤالاتی را مطرح می‌کند که برخی از آنها خود می‌تواند آغازگر پژوهشی جدید باشد.

فصل دوم به روند شکل‌گیری مذهب و فراز و فرودهای قدرت روحانیون و نیز نوع رابطه دین رسمی با سایر مذاهب و فرقه‌ها در طول دوره ساسانی می‌پردازد. دین عامه مردم از دیگر مسائلی است که در کنار تاریخ فکری روحانیت زرتشتی به آن اشاره می‌شود. نویسنده در این فصل از سکه‌ها، سنگ نوشته‌ها و متون پهلوی به‌طور کافی بهره برده است.

در فصل سوم، تجارت دریایی و زمینی ساسانیان، روابط بازرگانی آنها با دیگر سرزمین‌ها، راه‌های تجاری، نقش سرزمین‌های واسطه، اهمیت خلیج فارس و بنادر آن و نیز گستره روابط تجاری ساسانیان از طریق دریا مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این فصل نیز سکه‌ها و دیگر یافته‌های باستان‌شناسی از منابع اصلی مورد استفاده به شمار می‌روند. در زمینه اقتصاد داخلی، تکیه نویسنده بر مهرها، گل مهر و مهر و موم‌هایی است که درباره دیوانسالاری عصر ساسانی، سازمان اداری و تقسیمات آن، دامنه و میزان فعالیت اقتصادی، مسئول یا مسئولان این فعالیت‌ها و محل آنها از اطلاعات ذیقیمتی در اختیار ما قرار می‌دهند.

از دیگر مطالب فصل سوم مسائل مربوط به ضرب سکه، کشاورزی، شهرسازی، تقسیمات اداری و مناصبی چون شهراب، مغ موبد (روحانی ارشد)، اندرز بده، دادور، آمارگر و دبیر است که در هر شهر و ناحیه‌ای انجام وظیفه می‌کردند.

موضوع فصل بعد ارائه یک تقسیم‌بندی کلی از جامعه ساسانی براساس منابع پهلوی و اسلامی است. همچنین در کنار آن تقسیم‌بندی دیگری کل جامعه را به دو گروه دارا و ندار یا اشراف و توده‌ها قسمت می‌کند. مشخصات زندگی درباری و مراتب درباریان و اشراف، وضعیت شهروندان، گروه‌های غیر زرتشتی (یهودیان، مسیحیان، ...)، جایگاه زنان در جامعه ساسانی و قوانین مربوط به آنها از دیگر مسائل این فصل هستند.

فصل پایانی کتاب با نگاه مختصری به زبان‌ها و گویش‌های نواحی مختلف امپراتوری ساسانی آغاز می‌شود و سپس به زبان فارسی میانه می‌پردازد که به زبانی حاکم برای ارتباطات سراسر شاهنشاهی تبدیل شده بود. منابع فارسی میانه شامل سنگ‌نوشته‌ها و متون مربوط به سده سوم تا دهم میلادی است که متون پازند، زبور (مزامیر داوود) و متون مائوی را نیز دربرمی‌گیرد. در این فصل متون فارسی میانه براساس موضوع به دسته‌هایی چون زند، متون فلسفی و مباحثه‌ای، متن‌های فرجام‌شناختی، اندرزنامه‌ها، متون جغرافیایی و حماسی، متون حقوقی و فرهنگی تقسیم می‌شوند. در پایان نیز اشاره‌ای هرچند کوتاه به زبان و ادبیات پارتی، سغدی ختنی و باختری شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی